

ШИФР: «Парадигма сучасного вчителя»

Всеукраїнський конкурс наукових робіт зі спеціальності  
«Професійна освіта»

КОНКУРСНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА

на тему: «ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ  
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ  
ОСВІТИ»

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП .....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ .....</b>	<b>7</b>
1.1 Soft skills як визначальна складова якісної фахової підготовки майбутнього вчителя .....	7
1.2 Технологічні засади формування soft skills майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти .....	12
1.3 Педагогічні умови формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти .....	16
<b>Висновки до розділу 1 .....</b>	<b>21</b>
<b>РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ І РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ .....</b>	<b>23</b>
2.1 Організація та проведення констатувального етапу педагогічного експерименту .....	23
2.2 Упровадження педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів у процес професійної підготовки в умовах цифровізації освіти .....	30
2.3 Організація та проведення контрольного етапу дослідно- експериментальної роботи .....	34
<b>Висновки до розділу 2 .....</b>	<b>37</b>
<b>ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ .....</b>	<b>39</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>41</b>
<b>ДОДАТКИ .....</b>	<b>46</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активними процесами цифровізації, що зумовлюють трансформацію змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів. В умовах становлення цифрового освітнього середовища особливої ваги набуває не лише оволодіння фаховими знаннями, а й розвиток універсальних умінь і особистісних якостей, які забезпечують ефективну професійну діяльність педагога.

Одним із ключових запитів сучасного суспільства є формування у майбутніх учителів *soft skills* (м'яких навичок), зокрема комунікативності, критичного мислення, емоційного інтелекту, здатності до співпраці, адаптивності та саморозвитку. Саме ці навички визначають конкурентоспроможність фахівця, його готовність до роботи в умовах динамічних змін і невизначеності, а також ефективність взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Цифровізація освіти створює нові можливості для розвитку *soft skills* завдяки використанню цифрових платформ, інтерактивних методів навчання, дистанційних та змішаних форм організації освітнього процесу. Водночас вона висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема щодо здатності ефективно комунікувати в цифровому середовищі, працювати з інформацією, організовувати командну діяльність і здійснювати саморегуляцію.

У сучасному педагогічному дискурсі поняття *soft skills* (м'які навички) є відносно новим і таким, що перебуває на етапі активного теоретичного осмислення. У працях українських науковців, зокрема О. Біляковської, І. Бондарчук, О. Боровець, К. Коваль, О. Ковальнової, С. Кутової, О. Максимової, Н. Носовець, Т. Пашко, О. Свідерської, Т. Яковишиної та ін., представлено напрацювання, присвячені уточненню сутності цього поняття,

визначенню його структурних компонентів, класифікації та обґрунтуванню значення м'яких навичок для розвитку сучасної особистості.

У контексті цифровізації освіти проблема формування soft skills набуває нового змісту й усе частіше розглядається крізь призму сучасних освітніх технологій. Цьому напряму присвячені праці О. Андросова, С. Беляєва, В. Бикова, О. Буйницької, Д. Бучинської, І. Дичківської, Н. Длугунович, Н. Іванькової, М. Козяр, О. Мельничук, Н. Морзе, О. Овчарук, К. Осадчої, О. Пехоти, О. Рижова, Ю. Семеняко, С. Сисоєвої, О. Фонарюк, Н. Хміль, Ю. Чорниш та ін. У цих дослідженнях розкрито потенціал сучасних освітніх та цифрових технологій як ефективних засобів розвитку soft skills, зокрема комунікації, співпраці, критичного мислення та адаптивності здобувачів освіти.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів, проблема цілеспрямованого формування soft skills у контексті цифровізації освіти потребує подальшого теоретичного обґрунтування та практичного осмислення.

Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів, наукових джерел та освітньої практики дає підстави виявити низку об'єктивних суперечностей, які окреслюють проблемне поле дослідження:

- між суспільним запитом на педагога нового покоління – фахівця з розвиненими soft skills, здатного до ефективної комунікації, співпраці, адаптації та професійної діяльності в умовах цифрової трансформації освіти та реальним станом підготовки здобувачів вищої освіти, де все ще домінують традиційні підходи, орієнтовані переважно на репродукцію знань, а не на розвиток м'яких навичок;

- між значним потенціалом цифрових та сучасних освітніх технологій щодо розвитку soft skills майбутніх учителів і їх недостатнім використанням у практиці педагогічної освіти, що зумовлено, зокрема, недостатнім рівнем методичної готовності викладачів.

Актуальність порушеної наукової проблеми, її недостатня теоретична розробленість, а також потреба в обґрунтуванні ефективних практичних підходів до її розв'язання зумовили вибір теми науково-дослідної роботи: **«Формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти».**

**Мета дослідження:** теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти.

**Гіпотеза дослідження:** в основу дослідження покладено припущення про те, що формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти буде ефективним за реалізації наступних педагогічних умов:

1) інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності;

2) використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Для досягнення мети нами сформульовано такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати зміст поняття soft skills (м'які навички) та визначити їх роль як визначальної складової якісної фахової підготовки майбутнього вчителя.

2. Обґрунтувати технологічні засади формування soft skills майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти.

**Об'єкт дослідження:** формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

**Предмет дослідження:** педагогічні умови формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети та перевірки гіпотези використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження:**

- 1) *теоретичні:* аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, синтез наукових підходів до вирішення проблеми;
- 2) *емпіричні:* анкетування, бесіди, опитування, аналіз робіт здобувачів вищої освіти, педагогічний експеримент для перевірки гіпотези;
- 3) *методи математичної обробки* було використано для аналізу отриманих експериментальних даних.

**Експериментальна база дослідження.** Експериментальне дослідження проводилося упродовж 2025-2026 навчального року в ході педагогічної практики у КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ. Загалом до експерименту було залучено 36 здобувачів вищої освіти.

**Структура й обсяг роботи** зумовлені логікою наукового пошуку. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 61 сторінку, із них 39 сторінок основного тексту. Робота містить 2 таблиці та 6 рисунків. Список використаних джерел вміщує 40 найменувань. У роботі представлено 5 додатків на 16 сторінках.

## **РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ**

### **1.1 Soft skills як визначальна складова якісної фахової підготовки майбутнього вчителя**

У сучасних умовах трансформації освіти, зумовлених процесами глобалізації та цифровізації, зростає значущість формування у майбутніх учителів не лише фахових знань і вмінь, а й універсальних компетентностей, що забезпечують їхню ефективну професійну діяльність. У цьому контексті особливої актуальності набуває поняття soft skills (м'які навички), яке активно використовується в сучасному науковому дискурсі та освітній практиці.

Для педагогічної діяльності значення м'яких навичок є визначальним, адже вона реалізується в системі «людина – людина», що характеризується варіативністю ситуацій, відсутністю універсальних алгоритмів і необхідністю постійного прийняття рішень у непередбачуваних умовах. Майбутній учитель має не лише володіти розвиненими soft skills, але й бути здатним формувати їх у здобувачів освіти, створюючи відповідне освітнє середовище [7].

Відповідно до міжнародних підходів, зокрема визначених у документах ЮНІСЕФ, до ключових життєвих навичок, що мають інтегруватися в освітній процес, належать самосвідомість, емпатія, критичне та креативне мислення, комунікація, здатність до прийняття рішень, управління емоціями та стресом, міжособистісна взаємодія та розв'язання проблем. Це підкреслює універсальність і комплексний характер soft skills як базису сучасної освіти [11].

Сучасна система вищої педагогічної освіти, орієнтуючись на європейські стандарти та національні освітні реформи, визначає підготовку

конкурентоспроможного, творчого та мобільного фахівця як пріоритетне завдання. У нормативно-правових документах України (зокрема законах у сфері освіти, державних стандартах, професійних стандартах і концептуальних засадах розвитку освіти) акцентується необхідність поєднання професійних знань (hard skills) із розвитком універсальних компетентностей, що забезпечують ефективну професійну діяльність і соціальну взаємодію.

Зокрема, у Законі України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток особистості, формування її компетентностей, необхідних для успішної самореалізації, відповідальної громадянської позиції та ефективної взаємодії в суспільстві. Закон акцентує увагу на ключових компетентностях, серед яких особливе місце посідають уміння спілкуватися, працювати в команді, критично мислити, приймати рішення, виявляти ініціативу та підприємливість. Зазначені характеристики безпосередньо корелюють із змістом soft skills, що свідчить про їхню нормативно закріплену значущість у системі освіти [29].

Не менш важливим є Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», у якому визначено перелік загальних і професійних компетентностей сучасного вчителя. Зокрема, серед ключових вимог до вчителя виокремлюються здатність до ефективної комунікації, міжособистісної взаємодії, співпраці з учасниками освітнього процесу, прийняття обґрунтованих рішень, креативність, готовність до інноваційної діяльності та професійного саморозвитку. Ці компетентності відображають сутнісні характеристики soft skills і підтверджують їхню ключову роль у професійній діяльності педагога [25].

Необхідність формування у здобувачів вищої освіти галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» комплексу умінь і якостей, які можуть бути інтерпретовані як soft skills, відображена також у Державних стандартах

вищої освіти. Зокрема, у Стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 013 «Початкова освіта» інтегральна компетентність визначається як здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері початкової освіти, усвідомлюючи відповідальність за результати власної діяльності [27]. Такий підхід свідчить про орієнтацію освітнього процесу не лише на засвоєння знань, а й на розвиток відповідальності, самостійності, здатності до прийняття рішень та інших ключових soft skills.

Подальший аналіз оновленого Державного стандарту вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта другого (магістерського) рівня вищої [28], підтверджує зростання ролі soft skills у професійній підготовці майбутніх учителів. Зміст стандарту демонструє чітку компетентнісну орієнтацію, де поряд із фаховими знаннями вагоме місце відводиться розвитку універсальних умінь і особистісних якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності.

Зокрема, серед загальних компетентностей акцентується увага на здатності до комунікації, міжособистісної взаємодії, командної роботи, критичного мислення, прийняття рішень, ініціативності та відповідальності. Важливими також є здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя, гнучкість у професійній діяльності та готовність діяти в умовах невизначеності. Сукупність цих характеристик за своєю суттю відповідає змістовому наповненню soft skills [28].

Аналіз фахових компетентностей свідчить про інтеграцію м'яких навичок у професійну діяльність учителя. Зокрема, йдеться про здатність організовувати освітній процес, ефективно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього середовища, створювати безпечне, інклюзивне та мотивувальне середовище навчання, застосовувати сучасні, зокрема цифрові, технології. Реалізація цих завдань неможлива без розвинених комунікативних, емоційно-регулятивних і соціальних навичок.

Подальше осмислення проблеми формування soft skills майбутніх учителів доцільно здійснювати з урахуванням положень Стандарту вищої

освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Аналіз змісту цього нормативного документа засвідчує посилення компетентнісного підходу та орієнтацію на підготовку фахівця, здатного діяти в умовах невизначеності, інноваційності та міждисциплінарної взаємодії. Зокрема, інтегральна компетентність магістра передбачає здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освіти і педагогіки. Така характеристика безпосередньо пов'язана з розвитком критичного мислення, креативності, самостійності та відповідальності – ключових складників *soft skills*.

Серед загальних компетентностей стандарту виокремлюються здатність до міжособистісної взаємодії, ефективної комунікації, роботи в команді, генерування нових ідей, прийняття обґрунтованих рішень, а також готовність до безперервного професійного розвитку. У сукупності вони відображають базові характеристики *soft skills*, необхідні для успішної професійної діяльності сучасного педагога [26].

Особливої уваги заслуговує орієнтація вищезазначених стандартів на формування здатності до розв'язання складних педагогічних завдань у динамічних умовах освітнього середовища. Це передбачає розвиток адаптивності, самостійності, креативності та відповідальності – ключових компонентів *soft skills*.

Таким чином, у професійних стандартах педагогічних працівників серед ключових компетентностей визначаються здатність до міжособистісної взаємодії, прийняття ефективних рішень, генерування нових ідей, організації творчої та дослідницької діяльності. Державні стандарти вищої освіти також орієнтують на формування здатності розв'язувати складні професійні завдання, діяти в умовах невизначеності, працювати в міждисциплінарному середовищі, що безпосередньо пов'язано з розвитком *soft skills*.

Аналіз нормативної бази дає підстави стверджувати, що професійна підготовка майбутніх учителів має бути спрямована на формування комплексу якостей, серед яких особливе місце посідають критичне й

креативне мислення, здатність до командної роботи, ініціативність, емоційна саморегуляція, комунікативність і готовність до безперервного навчання. Саме ці характеристики визначають рівень професійної зрілості сучасного педагога.

У сучасному науковому дискурсі поняття *soft skills* (м'які навички) розглядається як важлива складова професійної компетентності особистості, що забезпечує ефективність діяльності в різних соціальних і професійних контекстах. Незважаючи на відносну новизну терміна, його зміст активно осмислюється в педагогіці, психології та менеджменті освіти.

Узагальнюючи наукові підходи, дослідники трактують *soft skills* як комплекс універсальних, неспеціалізованих умінь і особистісних якостей, що визначають здатність людини до ефективної комунікації, взаємодії, саморегуляції та адаптації до змін. Зокрема, українські науковці [3; 4; 7] підкреслюють, що ці навички не пов'язані безпосередньо з конкретною професією, але значною мірою впливають на успішність професійної діяльності та самореалізацію особистості.

За визначенням О. Боровець та Т. Яковишина, *soft skills* – це комплекс умінь і навичок, які сприяють ефективному навчанню, професійній діяльності та соціальній взаємодії особистості. Дослідники акцентують увагу на таких характеристиках, як здатність працювати в команді, ініціативність, відповідальність, комунікабельність, самодисципліна та емпатія [5].

Автори С. Кутова та О. Свідерська визначають *soft skills* – «навичками XXI століття». Зокрема, трактують їх як сукупність життєвих навичок, що включають критичне та креативне мислення, комунікацію, прийняття рішень, управління емоціями та міжособистісну взаємодію. Такий підхід підкреслює їх універсальний і міждисциплінарний характер [15].

Окремі дослідники розглядають *soft skills* як інтегративне утворення, що поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти. Зокрема, у працях О. Біляковської наголошується на їх емерджентному та синергетичному характері: взаємодія окремих елементів *soft skills* забезпечує

появу нових якостей, які не зводяться до простої суми складників [3].

У дослідженні К. Коваль soft skills трактуються як сукупність універсальних умінь і особистісних якостей, що забезпечують ефективну соціальну та професійну взаємодію, сприяють успішному навчанню та самореалізації здобувачів вищої освіти. До їх структури входять: комунікативні вміння; здатність працювати в команді; критичне мислення; креативність; відповідальність; самоорганізація [11].

Таким чином, у сучасному науковому дискурсі soft skills розглядаються як комплексна, багатовимірна категорія, що охоплює широкий спектр особистісних і соціальних характеристик та виступає важливою передумовою професійної ефективності майбутнього вчителя. Це зумовлює необхідність їх цілеспрямованого формування в процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти. Сучасний учитель має бути готовим до роботи в цифровому освітньому середовищі, ефективно комунікувати за допомогою цифрових інструментів, організовувати дистанційну та змішану взаємодію, а також швидко адаптуватися до нових технологічних викликів. Це потребує розвитку не лише цифрової компетентності, а й таких м'яких навичок, як саморегуляція, відповідальність, гнучкість мислення та відкритість до інновацій.

Таким чином, soft skills є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх учителів і визначальним чинником їхньої професійної успішності. Їх формування має здійснюватися цілеспрямовано та системно у процесі навчання в закладах вищої освіти, із використанням сучасних педагогічних підходів і технологій.

## **1.2 Технологічні засади формування soft skills майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти**

Система професійної підготовки майбутніх учителів зазнає суттєвої модернізації під впливом цифрової трансформації освіти, глобалізаційних

процесів і переходу до компетентнісної парадигми, що реалізується в межах концепції Нової української школи. За таких умов освітні технології розглядаються як інтегровані педагогічні системи, які забезпечують не лише ефективність навчання, а й формування здатності до самонавчання, розвитку критичного мислення та творчої професійної діяльності.

Цифровізація освіти є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного освітнього простору, що зумовлює суттєві зміни у змісті, формах і методах професійної підготовки майбутніх учителів. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема визначення ефективних технологічних засад формування *soft skills*, які забезпечують успішну професійну діяльність педагога в цифровому середовищі [2].

Технологічні засади формування *soft skills* доцільно розглядати як сукупність педагогічних підходів, методів, форм і цифрових інструментів, спрямованих на розвиток універсальних умінь і особистісних якостей здобувачів освіти. Їх реалізація ґрунтується на поєднанні традиційних дидактичних принципів із можливостями цифрових освітніх технологій, що забезпечує інтерактивність, варіативність і персоналізацію навчального процесу.

В умовах цифровізації освіти особливого значення набуває використання *цифрового освітнього середовища*.

Поняття цифрового освітнього середовища у сучасній педагогічній науці [6; 8; 18] трактується як цілісна система взаємопов'язаних ресурсів, технологій, інструментів і педагогічних умов, що забезпечують організацію, підтримку та розвиток освітнього процесу з використанням цифрових технологій. Воно виступає не лише технічною платформою, а й важливим дидактичним простором, у межах якого відбувається формування професійних і надпрофесійних (*soft skills*) компетентностей здобувачів освіти.

До структури цифрового освітнього середовища належать кілька взаємодоповнювальних компонентів (Див. Додаток А): цифрові освітні

ресурси; цифрові платформи та системи управління навчанням (LMS); інструменти комунікації та колаборації; хмарні технології; цифрові інструменти для створення контенту та оцінювання.

Крім того, цифрове освітнє середовище включає педагогічні технології та методи, адаптовані до цифрового формату (змішане навчання, дистанційне навчання, мобільне навчання, гейміфікація тощо), що забезпечують активізацію пізнавальної діяльності та розвиток soft skills.

Таким чином, цифрове освітнє середовище є багатокomпонентною системою, яка інтегрує технологічні, інформаційні та педагогічні ресурси й створює умови для розвитку ключових soft skills майбутніх учителів, зокрема комунікації, співпраці, критичного мислення, самостійності та адаптивності.

Застосування хмароорієнтованих сервісів, систем дистанційного та змішаного навчання, онлайн-платформ і цифрових інструментів сприяє формуванню таких soft skills, як командна взаємодія, відповідальність, самоорганізація та цифрова комунікація [30; 31].

Важливою технологічною основою формування soft skills є впровадження *інтерактивних і діяльнісних методів навчання*, зокрема проєктного методу, кейс-методу, проблемного навчання тощо. Їх використання створює умови для розвитку критичного мислення, креативності, здатності до прийняття рішень і роботи в команді. У цифровому освітньому середовищі такі методи набувають нових форм реалізації через онлайн-колаборацію, віртуальні проєкти та спільну діяльність у цифрових середовищах [7].

Технологічність процесу формування soft skills майбутніх учителів значною мірою зумовлюється використанням *сучасних освітніх технологій* в умовах цифровізації освіти. Саме вони забезпечують цілеспрямований розвиток універсальних умінь і особистісних якостей, створюючи відповідне освітнє середовище для активної, інтерактивної та рефлексивної діяльності здобувачів освіти. У цьому контексті О. Бабакіна, С. Беляєв, В. Литвин

та Г. Пономарьова, трактують сучасну освітню технологію як комплекс педагогічних дій, що забезпечує досягнення прогнозованих результатів навчання через інтеграцію традиційних і цифрових методів, індивідуалізацію освітнього процесу та розвиток суб'єктності здобувача освіти [22].

У руслі формування soft skills до таких технологій доцільно віднести:

- інтерактивні технології навчання, що сприяють розвитку критичного мислення, комунікації та здатності до прийняття рішень;
- гейміфікаційні технології (використання ігрових механік – балів, рівнів, змагань, винагород у навчанні; Kahoot, Quizizz, Classcraft), які підвищують мотивацію, залученість і креативність;
- проєктні технології (навчальні, дослідницькі, соціальні проєкти), що формують відповідальність, ініціативність і навички співпраці;
- інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) (Moodle, Google Classroom, Canva, Kahoot, Padlet, LearningApps тощо), які забезпечують розвиток цифрової комунікації, самоорганізації та роботи з інформацією;
- технології штучного інтелекту в освіті (ChatGPT, Curipod, Diffit), що сприяють персоналізації навчання, розвитку адаптивності та критичного мислення;
- мобільні технології навчання (m-learning), які забезпечують гнучкість і доступність освітнього процесу;
- технології змішаного та дистанційного навчання, що формують навички самостійності, відповідальності та тайм-менеджменту;
- технології коучингу, спрямовані на розвиток самосвідомості, рефлексії та особистісного зростання;
- рефлексивно-діяльнісні технології (портфоліо, щоденники успіху, самооцінювання), що формують здатність до саморегуляції та самоаналізу;
- технології доповненої та віртуальної реальності (AR/VR), які забезпечують імерсивне навчання, стимулюють креативність і пізнавальну активність [8; 10; 20; 31; 34].

Вважаємо, що у контексті професійної підготовки майбутніх учителів зазначені технології виступають ефективним інструментом розвитку soft skills, зокрема комунікативності, критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту та здатності до співпраці. Їх використання зумовлює трансформацію ролі викладача, який постає не лише джерелом знань, а фасилітатором, наставником і модератором освітньої взаємодії, створюючи умови для активного й самостійного навчання здобувачів освіти.

Окрему роль відіграє персоналізація навчання, яка реалізується через цифрові інструменти та дозволяє враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхні освітні потреби та темп навчання. Такий підхід сприяє розвитку самостійності, ініціативності та здатності до самонавчання – ключових компонентів soft skills.

Отже, використання сучасних освітніх технологій в умовах цифровізації освіти створює широкі можливості для розвитку soft skills майбутніх учителів, однак їх ефективність значною мірою залежить від цілеспрямованої організації освітнього процесу.

У зв'язку з цим особливої ваги набуває визначення педагогічних умов, за яких процес формування soft skills майбутніх учителів у цифровому освітньому середовищі буде найбільш ефективним.

### **1.3 Педагогічні умови формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти**

Ефективність формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти значною мірою залежить від створення відповідних педагогічних умов, які забезпечують цілеспрямований, системний і результативний характер цього процесу.

У сучасному науковому дискурсі [16; 38] педагогічні умови розглядаються як сукупність обставин, факторів і педагогічних впливів, що сприяють досягненню поставленої освітньої мети.

З урахуванням специфіки дослідження та аналізу теоретичних джерел доцільно виокремити такі педагогічні умови формування soft skills майбутніх учителів:

1) інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності;

2) використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Розглянемо детальніше зміст і функціональне значення кожної з окреслених педагогічних умов, з огляду на їхній потенціал у забезпеченні цілісного процесу формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки, а також на можливості їх реалізації в умовах цифровізації освіти.

Важливою педагогічною умовою є *інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності*.

Цифрове освітнє середовище створює можливості для активної участі здобувачів освіти в різних формах взаємодії, зокрема через використання онлайн-платформ, хмарних сервісів, інструментів колаборації та дистанційного навчання.

- Онлайн-платформи навчання (LMS) забезпечують організацію освітнього процесу, структурування навчального матеріалу, комунікацію та оцінювання результатів навчання.

До найбільш поширених онлайн-платформ навчання, які активно використовуються в сучасному освітньому процесі, належать такі програмні рішення, як Moodle, Google Classroom, Canvas LMS, Blackboard Learn, Schoology та Microsoft Teams (як інтегрована освітня платформа).

Зазначені платформи забезпечують комплексну організацію освітнього процесу: структурування навчального контенту (курси, модулі, теми);

організацію комунікації (форуми, чати, відеозустрічі); проведення оцінювання (тести, завдання, електронні журнали); моніторинг навчальної діяльності здобувачів освіти [6; 9; 18].

Використання таких платформ сприяє розвитку в майбутніх учителів низки важливих soft skills, зокрема самостійності, відповідальності, навичок тайм-менеджменту та самоорганізації, оскільки вони передбачають планування власної навчальної діяльності, виконання завдань у визначені терміни та управління навчальним навантаженням.

Крім того, інтерактивні можливості LMS-платформ (обговорення на форумах, виконання інтерактивних завдань, участь у спільних проєктах) стимулюють розвиток критичного мислення, аргументації власної позиції та комунікативних умінь. Особливо важливим є те, що такі платформи створюють умови для організації як індивідуальної, так і групової діяльності, що безпосередньо сприяє формуванню навичок співпраці та ефективної взаємодії.

- Хмарні сервіси (зокрема Google Drive, Google Docs, Google Slides, Microsoft OneDrive, Microsoft 365, Dropbox) виступають ефективним інструментом для організації спільної діяльності та зберігання інформації. Вони дозволяють здобувачам освіти працювати над спільними документами, проєктами, презентаціями в режимі реального часу. Така діяльність сприяє розвитку навичок співпраці, відповідальності за спільний результат, гнучкості мислення та здатності до конструктивної взаємодії [30; 31; 36].

- Інструменти колаборації (спільні онлайн-дошки, чати, форуми, відеоконференції) забезпечують активну комунікацію та взаємодію між учасниками освітнього процесу. Вони створюють умови для обговорення, аргументації власної позиції, прийняття спільних рішень, що безпосередньо сприяє розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та культури професійного спілкування.

- Технології дистанційного та змішаного навчання розширюють можливості освітнього процесу, забезпечуючи гнучкість, доступність

і варіативність навчання. Вони сприяють формуванню здатності до самонавчання, адаптивності, відповідальності та самоконтролю. В умовах дистанційної взаємодії особливої ваги набувають навички цифрової комунікації, саморегуляції та ефективного планування діяльності [23; 33].

Узагальнюючи, кожен із зазначених компонентів цифрового освітнього середовища виконує не лише організаційну, а й розвивальну функцію, сприяючи формуванню ключових soft skills майбутніх учителів – комунікації, співпраці, критичного мислення, самостійності та відповідальності.

Вважаємо, що інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки сприяє розвитку таких soft skills, як комунікативність, вміння працювати в команді, відповідальність, самоорганізація та здатність до ефективної взаємодії в цифровому просторі. Крім того, цифрове середовище забезпечує варіативність форм навчання, доступ до освітніх ресурсів і можливість індивідуалізації освітнього процесу, що позитивно впливає на формування здатності до самостійного навчання та адаптивності.

Другою педагогічною умовою було обрано – *використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.*

У межах реалізації другої педагогічної умови особливої значущості набуває коучинг як інноваційна технологія особистісно орієнтованої педагогічної взаємодії. У сучасних педагогічних дослідженнях коучинг розглядається як технологія підтримки особистісного і професійного розвитку, що ґрунтується на партнерській взаємодії між викладачем і здобувачем вищої освіти. Зокрема, О. Нежинська та В. Тищенко зазначають, що коучинговий підхід сприяє активізації внутрішнього потенціалу здобувача освіти, розвитку його самостійності та відповідальності за власне навчання [20].

Зокрема, дослідники В. Сидоренко [32] та Ю. Щербяк [39] наголошують, що коучинг не зводиться до передачі знань, а передбачає створення умов для самостійного їх осмислення, постановки цілей і пошуку індивідуальних рішень. Такий підхід базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, де останній виступає активним учасником власного професійного становлення. У цьому контексті коучинг забезпечує розвиток самостійності, відповідальності, здатності до рефлексії та усвідомленого професійного зростання.

Важливою характеристикою коучингового підходу є організація системної комунікації через постановку відкритих запитань, надання якісного зворотного зв'язку та стимулювання самостійного прийняття рішень. Така взаємодія сприяє активізації внутрішніх ресурсів здобувачів освіти, формує навички критичного мислення, емоційної саморегуляції та ефективної міжособистісної взаємодії [24].

Вважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутніх учителів коучинг виступає не лише технологією підтримки, а й важливим засобом розвитку *soft skills*, зокрема комунікативності, емоційного інтелекту, рефлексивності та здатності до співпраці. Він забезпечує формування навичок активного слухання, аргументації, емпатії, конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій, що є необхідними для ефективної педагогічної діяльності.

Поряд із коучингом важливу роль відіграють рефлексивні практики, які передбачають усвідомлення здобувачами освіти власного досвіду, аналіз результатів діяльності та визначення шляхів подальшого розвитку. Використання таких інструментів, як портфоліо, рефлексивні щоденники, рефлексивні запитання, обговорення, «exit-ticket», онлайн-опитування, самооцінювання та взаємооцінювання, сприяє формуванню навичок саморегуляції, відповідальності та здатності до безперервного самовдосконалення.

Отже, впровадження коучингових і рефлексивних практик виступає важливою педагогічною умовою формування soft skills майбутніх учителів, оскільки сприяє розвитку їхньої самосвідомості, емоційної зрілості, комунікативної гнучкості та готовності до ефективної професійної взаємодії в умовах цифрового освітнього середовища.

На наш погляд, поєднання цифрового освітнього середовища з коучинговими та рефлексивними практиками створює цілісну педагогічну систему, спрямовану на ефективне формування soft skills майбутніх учителів. Саме така інтеграція технологічного й особистісно орієнтованого підходів забезпечує підготовку вчителя, здатного до успішної діяльності в умовах цифрового суспільства.

### **Висновки до розділу 1**

У результаті теоретичного аналізу проблеми формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти встановлено, що м'які навички є важливою складовою професійної компетентності сучасного вчителя. Вони охоплюють комплекс універсальних умінь і особистісних якостей, зокрема комунікативність, критичне мислення, емоційний інтелект, здатність до співпраці, адаптивність і готовність до безперервного навчання, що забезпечують ефективну професійну діяльність у динамічному освітньому середовищі.

З'ясовано, що в умовах цифровізації освіти значення soft skills суттєво зростає, оскільки сучасний учитель має бути здатним до ефективної взаємодії в цифровому просторі, організації освітнього процесу із застосуванням технологій, швидкої адаптації до змін і прийняття рішень у нестандартних ситуаціях. Аналіз нормативно-правових документів і державних стандартів вищої освіти засвідчив, що формування soft skills є важливою вимогою до підготовки майбутніх учителів і інтегрується в систему їхніх загальних і фахових компетентностей.

Установлено, що ефективність формування soft skills значною мірою залежить від технологічної організації освітнього процесу. Сучасні освітні технології, зокрема інтерактивні, гейміфікаційні, проєктні, інформаційно-комунікаційні, технології штучного інтелекту в освіті, технологія мобільного навчання, технології змішаного та дистанційного навчання, технології коучингу, рефлексивно-діяльнісні технології, технології доповненої та віртуальної реальності, виступають дієвим інструментом розвитку м'яких навичок, забезпечуючи активну участь здобувачів освіти, їхню взаємодію, самостійність і рефлексію.

Обґрунтовано, що ключовими педагогічними умовами формування soft skills майбутніх учителів є: 1) інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності; 2) використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти. На наш погляд, поєднання цифрового освітнього середовища з коучинговими та рефлексивними практиками створює цілісну педагогічну систему, спрямовану на ефективне формування soft skills майбутніх учителів. Саме така інтеграція технологічного й особистісно орієнтованого підходів забезпечує підготовку вчителя, здатного до успішної діяльності в умовах цифрового суспільства.

Таким чином, теоретичний аналіз засвідчив необхідність цілеспрямованого й системного формування soft skills майбутніх учителів як важливої передумови їхньої професійної готовності до діяльності в умовах цифровізації освіти, що зумовлює доцільність подальшого дослідження практичних аспектів реалізації визначених педагогічних умов.

## **РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ І РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ**

### **2.1 Організація та проведення констатувального етапу педагогічного експерименту**

Педагогічний експеримент проведено з метою перевірки гіпотези про те, що формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти буде ефективним за реалізації наступних педагогічних умов:

- 1) інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності;
- 2) використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Етапи експерименту були визначені завданнями, цілями та характером дослідження.

Згідно з метою та гіпотезою дослідження було сформульовано такі завдання експериментальної частини:

1. Розробити критерії та показники сформованості soft skills майбутніх учителів.
2. Здійснити діагностику рівня сформованості soft skills майбутніх учителів.
3. Упровадити педагогічні умови формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти

у ході формувального етапу педагогічного експерименту в експериментальній групі.

4. Перевірити рівень сформованості soft skills майбутніх учителів після проведення формувального етапу педагогічного експерименту.

Для втілення гіпотези нами були використані такі **методи дослідження**: 1) педагогічний експеримент; 2) спостереження; 3) опитування; 4) аналіз робіт здобувачів вищої освіти; 5) математична обробка результатів.

Основними етапами педагогічного експерименту були: 1) констатувальний (планування експериментального дослідження та організація експерименту); 2) формувальний (проведення експерименту); 3) контрольний (інтерпретація результатів та обробка отриманих даних).

Експериментальне дослідження проводилося упродовж 2025-2026 навчального року в ході педагогічної практики у КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ.

Діагностика рівня сформованості soft skills майбутніх учителів була проведена зі здобувачами вищої освіти 411-по та 411-уф груп психолого-педагогічного факультету, що навчаються за освітньо-професійними програмами Початкова освіта та Українська мова та література. Загальна кількість респондентів – 36 осіб.

Метою проведення констатувального етапу педагогічного експерименту було виявлення рівня сформованості soft skills майбутніх учителів.

Нами було визначено рівні (високий, середній, низький) сформованості soft skills майбутніх учителів (Див. Додаток Б).

У якості діагностичного інструментарію оцінки рівня сформованості soft skills майбутніх учителів було використано комплекс взаємодоповнювальних методик, що дозволили всебічно оцінити прояви

комунікативних умінь, знань, установок, мотивів і рефлексивних якостей здобувачів вищої освіти. До діагностичного блоку увійшли такі методики:

- методика «КОС-2» (за Б. Федоришин) для оцінювання рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей майбутніх учителів;
- анкета «Самооцінка сформованості мовно-комунікативної компетентності вчителя» (за збірником діагностичних матеріалів «Учительський апгрейд: самооцінювання професійної діяльності» : за заг. ред. І. Новик);
- методика діагностики емоційного інтелекту (за Н. Холл) для визначення рівня розвитку емоційного інтелекту, зокрема здатності до розпізнавання власних і чужих емоцій, управління емоційними станами, емпатії та емоційної саморегуляції.

Застосування даного пакету діагностичних методик дало змогу відстежити рівень сформованості soft skills майбутніх учителів.

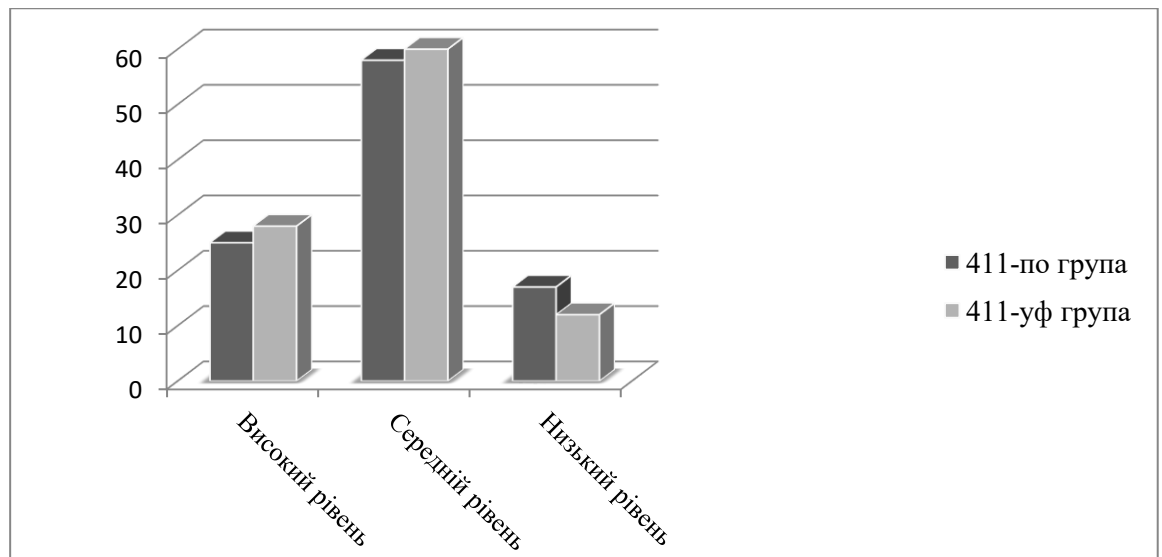
Для оцінювання рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей майбутніх учителів нами було використано методику «КОС-2» (за Б. Федоришин) [35]. Вона допомагає виявити вміння чітко і швидко налагоджувати ділові та товариські контакти, бажання розширити їх, впливати на людей, проявляти ініціативу (Див. Додаток В).

Діагностика комунікативних та організаторських здібностей допоможе майбутньому вчителю самостійно оцінити наявний рівень розвитку цих здібностей та, за потреби, продумати шлях їхнього подальшого розвитку.

Методика містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-).

Обробка результатів здійснювалася відповідно до ключа методики шляхом підрахунку кількості відповідей, що збігаються з еталонними, та обчислення коефіцієнта сформованості комунікативних і організаторських схильностей.

На рис. 2.1. представлено отримані нами результати діагностики рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей майбутніх учителів.



**Рис. 2.1. Результати проведення методики «КОС-2» (за Б. Федоришин) щодо оцінювання рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей здобувачів вищої освіти 411-по та 411-уф груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту (у %)**

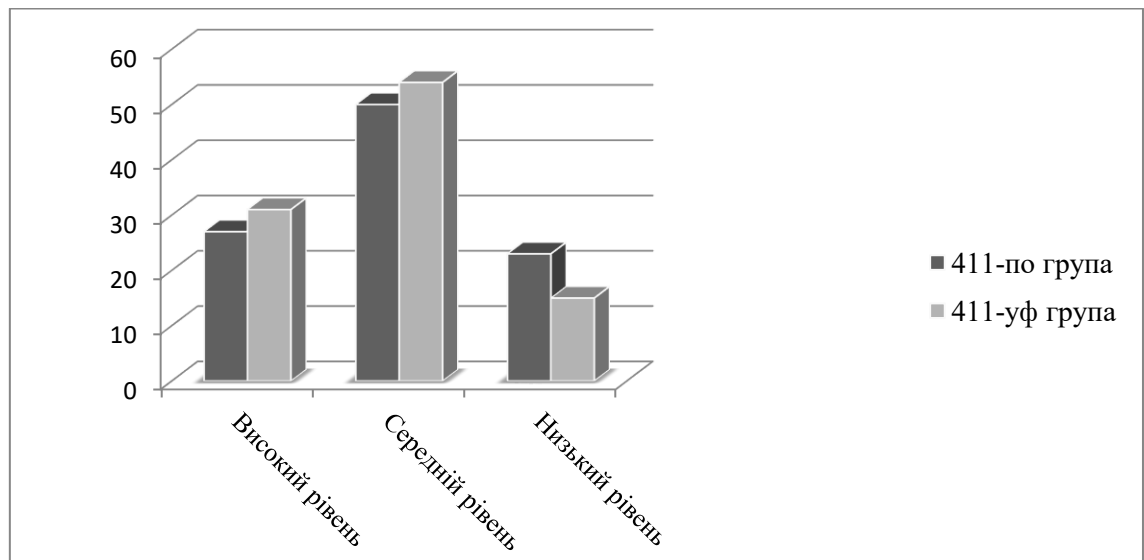
Для досягнення мети констатувального етапу педагогічного експерименту нами було проведено анкетування «Самооцінка сформованості мовно-комунікативної компетентності вчителя» (Див. Додаток Г).

Процес самооцінювання допоможе визначати здатності, ідентифікувати компетентності, де потрібні додаткові знання чи вміння. Поряд із цим самооцінювання сприяє розвитку самосвідомості та здатності до саморегуляції. Педагоги, які застосовують самооцінювання, краще розуміють свої емоції, мотивацію та поведінку, що слугує ефективнішому управлінню класом, комунікації з усіма учасниками освітнього процесу тощо.

Рівень сформованості мовно-комунікативної компетентності оцінюється за п'ятибальною шкалою, де: 1 бал – АБСОЛЮТНО НІ (в усіх випадках без винятків) 2 бали – НІ (є поодинокі винятки) 3 бали – ЧАСТКОВО (у більшості випадків НІ) 4 бали – ТАК (у більшості випадків ТАК) 5 бали – АБСОЛЮТНО ТАК (в усіх випадках без винятків). Загальна сума балів, отриманих за результатами самооцінювання, встановлює

відповідність між показником результату у балах та рівнем сформованості компетентності відповідно до п'ятирівневої шкали.

На рис. 2.2. представлено отримані нами результати анкетування.



**Рис. 2.2. Результати проведення анкетування «Самооцінка сформованості мовно-комунікативної компетентності вчителя» в 411-по та 411-уф групах на констатувальному етапі педагогічного експерименту (у %)**

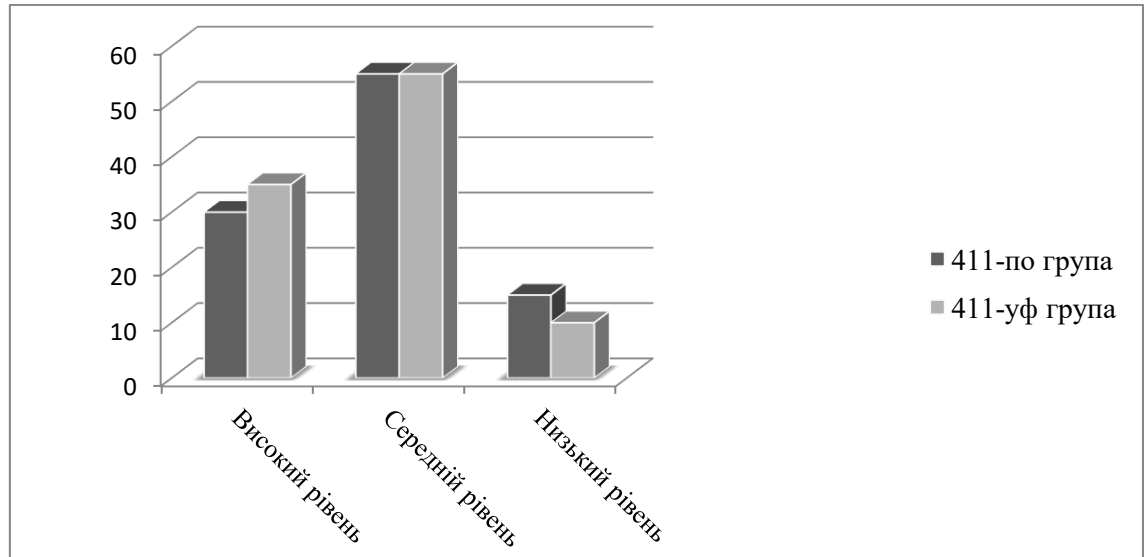
З метою визначення рівня сформованості емоційного інтелекту як важливої складової soft skills майбутніх учителів було використано методику діагностики емоційного інтелекту Н. Холл.

Майбутнім учителям було запропоновано пройти стандартизований опитувальник, що містить серію тверджень, спрямованих на виявлення здатності до усвідомлення власних емоцій, управління ними, розпізнавання емоцій інших людей та встановлення ефективної емоційної взаємодії (Див. Додаток Д).

Обробка результатів здійснювалася відповідно до ключа методики, який передбачає визначення рівня розвитку окремих компонентів емоційного інтелекту, зокрема: емоційної обізнаності, управління власними емоціями, самомотивації, емпатії та здатності до розпізнавання емоцій інших. За сумарними показниками було визначено загальний рівень сформованості

емоційного інтелекту (високий, середній, низький) у кожного учасника дослідження.

На рис. 2.3. представлено отримані нами результати методики діагностики емоційного інтелекту (за Н. Холл).



**Рис. 2.3. Результати проведення методики діагностики емоційного інтелекту (за Н. Холл) в 411-по та 411-уф групах на констатувальному етапі педагогічного експерименту (у %)**

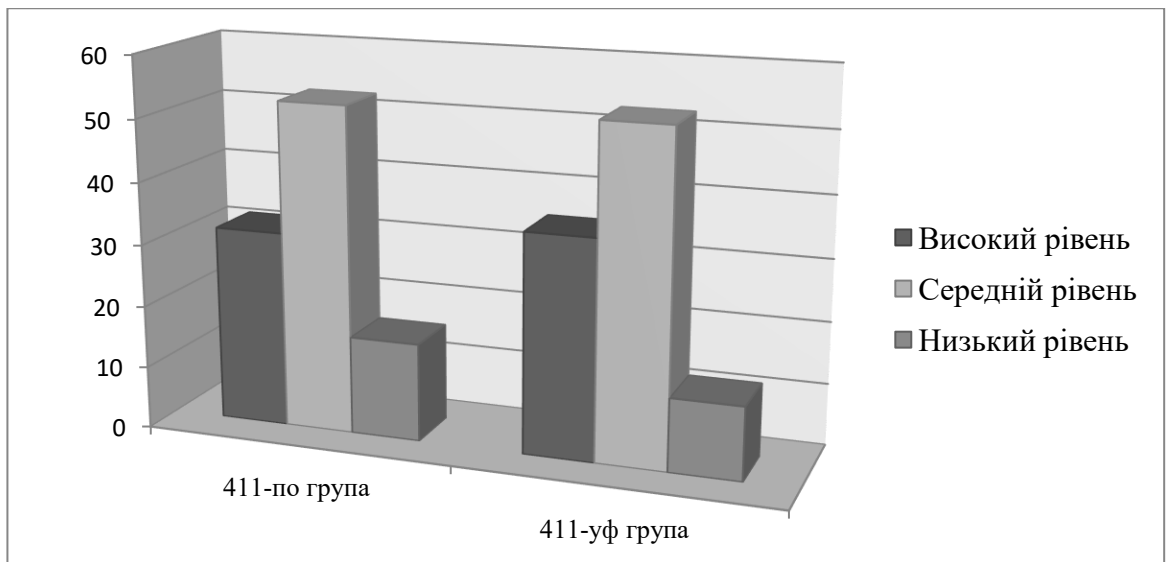
Узагальнені результати констатувального етапу педагогічного експерименту стосовно сформованості soft skills майбутніх учителів представлено у табл. 2.1.

*Таблиця 2.1.*

**Узагальнені показники сформованості soft skills майбутніх учителів  
(констатувальний етап педагогічного експерименту)**

Рівень / Група	411-по група		411-уф група	
	Абсолютна кількість	Кількість %	Абсолютна кількість	Кількість %
Високий рівень	6	31,6 %	6	35,3 %
Середній рівень	10	52,6 %	9	52,9 %
Низький рівень	3	15,8 %	2	11,8 %

Із метою порівняння отриманих результатів побудовано стовпчикову діаграму (рис. 2.4).



**Рис. 2.4. Характеристика сформованості soft skills здобувачів вищої освіти 411-по та 411-уф груп (у %)**

У результаті аналізу отриманих даних виявлено, що рівень сформованості soft skills в обраних групах був приблизно однаковим, проте у здобувачів вищої освіти 411-по групи, показники менші ніж у здобувачів 411-уф групи, тому в подальшому дослідженні будемо визначати 411-по групу як – експериментальну.

Високий рівень сформованості soft skills в експериментальній групі становить 31,6 % та 35,3 % в респондентів контрольної групи. Середній рівень сформованості soft skills в експериментальній групі – 52,6 % та 52,9 % відповідно в контрольній. Низький рівень сформованості soft skills виявили 15,8 % здобувачів вищої освіти експериментальної групи, 11,8 % – контрольної групи.

Узагальнюючи отримані результати, зазначимо, що здобувачі вищої освіти експериментальної та контрольної груп мали відносно однаковий рівень сформованості soft skills. Однак, виявлений рівень був недостатнім для успішного процесу формування soft skills майбутніх учителів, що, в свою чергу, свідчило про необхідність внесення принципових змін у процес професійної підготовки в умовах цифровізації освіти. Цьому сприяє упровадження певних педагогічних умов.

## **2.2 Упровадження педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів у процес професійної підготовки в умовах цифровізації освіти**

У ході формувального етапу педагогічного експерименту дослідна робота була підпорядкована досягненню поставленої мети.

Реалізація першої педагогічної умови передбачала систематичне використання сучасних цифрових платформ, хмарних сервісів та інструментів колаборації в процесі навчання. Освітній процес організовувався з використанням платформи Google Workspace for Education, сервісів відеокommунікації, інтерактивних інструментів та середовищ для спільної діяльності. Це дозволило забезпечити активну взаємодію здобувачів освіти, організацію групової роботи, обговорень, проектної діяльності та презентації результатів.

Зокрема, під час навчальних занять використовувалися такі форми роботи:

- виконання групових проєктів із застосуванням хмарних сервісів;
- організація онлайн-дискусій та дебатів;
- використання інтерактивних завдань і цифрових опитувань;
- спільне створення навчального контенту (презентацій, ментальних карт, цифрових продуктів).

Такі форми роботи сприяли розвитку комунікативності, навичок співпраці, відповідальності, критичного мислення та здатності до прийняття рішень, що є ключовими складниками soft skills.

Для організації спільної діяльності використовувалися хмарні сервіси (Google Docs, Slides, Sheets), що забезпечували колективне створення освітніх продуктів, узгодження позицій і розподіл відповідальності. Інтерактивні дошки (Jamboard, Miro) застосовувалися для візуалізації ідей, моделювання комунікативних ситуацій і проведення мозкових штурмів, що

сприяло розвитку креативності, аналітичного мислення та здатності до співпраці.

Додатково використовувалися сервіси для інтерактивної взаємодії та зворотного зв'язку (Padlet, Mentimeter, Kahoot, LearningApps), які забезпечували активне залучення здобувачів освіти до навчального процесу, стимулювали мовленнєву активність, швидкість мислення та здатність до аргументації.

Організація проєктної діяльності здійснювалася за допомогою платформ Trello та Notion, що дозволило забезпечити планування, координацію спільної роботи, ведення рефлексивних записів і аналіз результатів діяльності. Це сприяло розвитку самоорганізації, відповідальності, навичок командної взаємодії та рефлексії.

Таким чином, інтеграція цифрового освітнього середовища забезпечила створення цілісного простору навчальної взаємодії, у якому здобувачі освіти були активно залучені до комунікації, співпраці та спільної діяльності. Це сприяло ефективному формуванню soft skills, зокрема комунікативності, критичного мислення, адаптивності, відповідальності та здатності до міжособистісної взаємодії в умовах цифровізації освіти.

Упровадження другої педагогічної умови здійснювалося шляхом використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти. Зокрема, використовувалися коучингові запитання, що стимулювали здобувачів освіти до усвідомлення власних цілей, аналізу діяльності та пошуку ефективних рішень.

У навчальному процесі використовувалися елементи коучингових сесій, рефлексивні тренінги, діалогічні практики, «коучинг-пари» та групові майстерні, побудовані за моделями GROW, SMART, PDCA.

1. Модель GROW (Goal – Reality – Options – Will) застосовувалася під час індивідуальних консультацій та міні-сесій, де здобувачі вищої освіти визначали власні комунікативні цілі («Goal»), аналізували реальні труднощі

спілкування («Reality»), шукали варіанти їх подолання («Options») та формували план дій («Will»).

Наприклад, під час коучинг-сесії «Як подолати страх публічного виступу?» здобувачі освіти формулювали власні стратегії саморегуляції, що сприяло розвитку усвідомленості мовлення.

2. Модель SMART використовувалася для навчання цілепокладанню в комунікації: здобувачі вищої освіти вчилися формулювати конкретні, вимірювані, досяжні, релевантні та обмежені в часі комунікативні цілі. Наприклад: «Поліпшити навички активного слухання через участь у п'яти дискусіях протягом місяця».

3. Модель PDCA (Plan – Do – Check – Act) реалізовувалася у структурі занять, коли здобувачі вищої освіти планували власну комунікативну діяльність (Plan), здійснювали її під час рольових ігор (Do), проводили самоаналіз і взаємооцінку (Check) та визначали напрями вдосконалення (Act).

Технологія «коучинг-пар» передбачала взаємне наставництво: кожен здобувач вищої освіти виконував роль «коуча» для свого партнера, допомагаючи визначати індивідуальні комунікативні цілі, аналізувати власний стиль спілкування та давати підтримувальний зворотний зв'язок. Це сприяло розвитку емпатії, толерантності, відкритості до діалогу.

У межах коучингових занять активно застосовувалися інтерактивні вправи і практики:

- комунікативний автопортрет – вправа на самопізнання, де здобувачі вищої освіти описували свої сильні сторони у спілкуванні, визначали «зони росту» та планували їх удосконалення;
- діалог цілей – обговорення в парах, спрямоване на узгодження індивідуальних і командних комунікативних завдань;
- коло ресурсів – техніка, що допомагала усвідомити внутрішні й зовнішні ресурси, необхідні для ефективного педагогічного спілкування;

- питання, що відкривають – тренінг з постановки запитань, які стимулюють діалог (що?; як?; чому/навіщо?; коли?);
- рефлексивне інтерв'ю – обмін враженнями після комунікативних тренінгів, що сприяв розвитку навичок усвідомленого слухання та аналізу власної поведінки;
- відлуння – вправа на розвиток активного слухання, у якій учасник повторює і переосмислює зміст сказаного співрозмовником;
- діалог без суперечок – рольова симуляція, спрямована на формування толерантності та емоційної врівноваженості в комунікації;
- мапа успіху – визначення сильних сторін і ресурсів для ефективного педагогічного спілкування;
- коло довіри – техніка групового коучингу, де обговорюються професійні труднощі, а інші учасники надають підтримку й зворотний зв'язок.

Застосування таких методів сприяло розвитку мовленнєвої усвідомленості, емоційної компетентності, здатності будувати відкритий, підтримувальний діалог.

У процесі навчання систематично застосовувалися такі рефлексивні практики:

- ведення рефлексивних щоденників;
- формування електронного портфолію;
- проведення самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності;
- організація рефлексивних обговорень після виконання завдань;
- використання цифрових інструментів для зворотного зв'язку.

Особлива увага приділялася створенню атмосфери партнерської взаємодії, у якій викладач виступав фасилітатором і наставником, а здобувачі освіти – активними суб'єктами навчального процесу. Це сприяло розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції, відповідальності та здатності до ефективної міжособистісної взаємодії.

Упровадження зазначених педагогічних умов здійснювалося поетапно та системно, що забезпечило їх інтеграцію в освітній процес і створило сприятливе середовище для формування soft skills майбутніх учителів.

Для того, щоб перевірити ефективність упровадження педагогічних умов необхідно провести контрольний етап дослідно-експериментальної роботи.

### **2.3 Організація та проведення контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи**

Метою проведення контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи було визначення динаміки рівня сформованості soft skills здобувачів вищої освіти контрольної та експериментальної груп, що потенційно дає можливість оцінити ефективність упровадження педагогічних умов.

Всі здобувачі вищої освіти, які приймали участь в педагогічному експерименті, під час формувального етапу, навчалися згідно навчального плану. Єдина відмінність полягала в тому, що в експериментальній групі здобувачі вищої освіти навчалися із упровадженням педагогічних умов, а здобувачі вищої освіти контрольної групи навчалися за традиційними методиками.

Нами повторно було проведено всі діагностичні методики.

Узагальнені результати сформованості soft skills майбутніх учителів на контрольному етапі педагогічного експерименту наведено у табл. 2.2 та на рис. 2.5.

*Таблиця 2.2.*

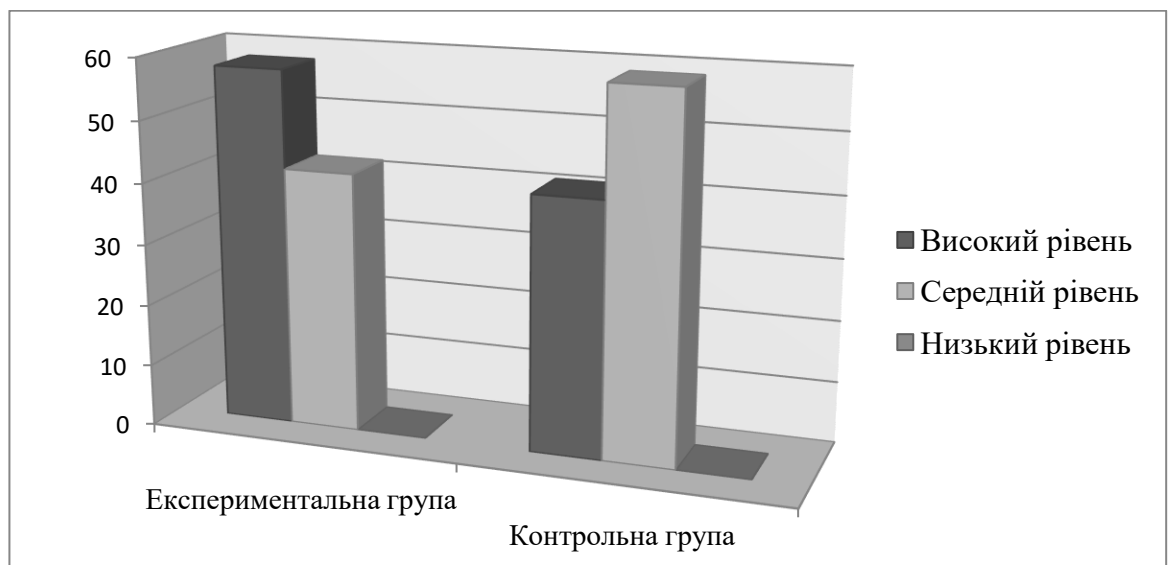
#### **Характеристика сформованості soft skills майбутніх учителів на контрольному етапі педагогічного експерименту**

Група Рівень	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	Кіл-сть	%	Кіл-сть	%	Кіл-сть	%
ЕГ	11	57,9 %	8	42,1 %	0	0 %
КГ	7	41,2 %	10	58,8 %	0	0 %

Досліджуючи рівень сформованості soft skills майбутніх учителів, ми отримали наступні результати:

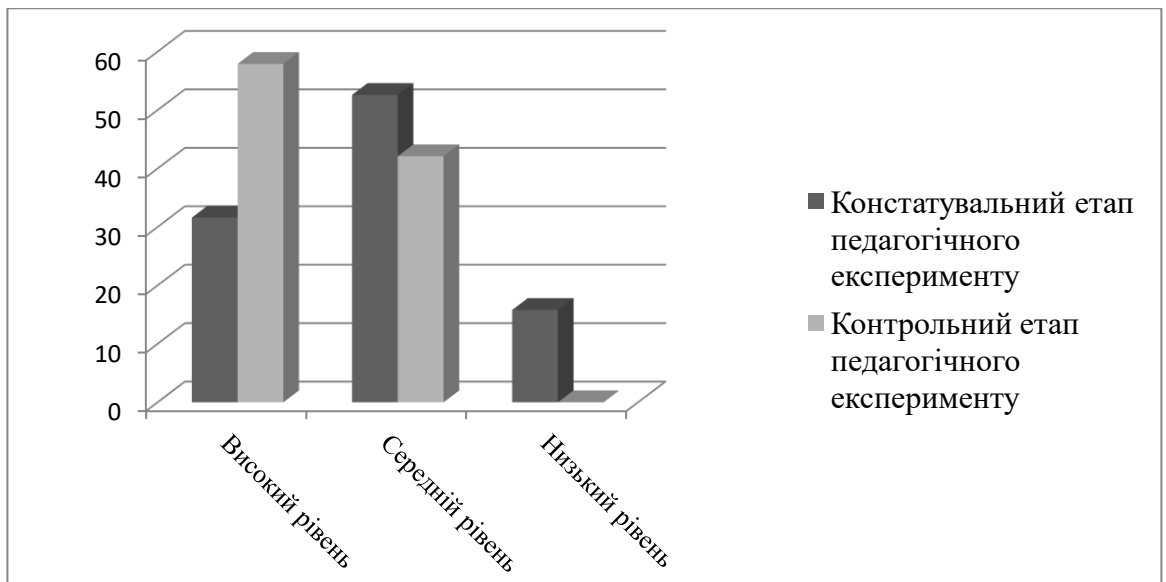
- експериментальна група: високий рівень мають 57,9 % (11 осіб); середній рівень мають 42,1 % (8 осіб); низький рівень не виявлено;
- контрольна група: високий рівень мають 41,2 % (7 осіб); середній рівень мають 58,8 % (10 осіб); низький рівень не виявлено.

Шляхом зіставлення рівня сформованості soft skills у здобувачів вищої освіти експериментальної групи, в освітній процес яких було упроваджено педагогічні умови, і ступеня сформованості soft skills у здобувачів вищої освіти контрольної групи, де навчальна робота проводилась традиційно, ми змогли, використовуючи метод порівняльного аналізу, визначити ефективність проведеної роботи.



**Рис. 2.5. Характеристика сформованості soft skills здобувачів вищої освіти експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі педагогічного експерименту (у %)**

Зведені результати обробки експериментальних даних щодо повторної діагностики здобувачів вищої освіти експериментальної групи дозволили представити результат упровадження педагогічних умов у процес професійної підготовки майбутніх учителів у графічному вигляді (рис. 2.6).



**Рис. 2.6. Аналіз апробації упровадження педагогічних умов в експериментальній групі (у %)**

З порівняльної діаграми видно, що рівень сформованості soft skills здобувачів вищої освіти експериментальної групи значно збільшився. Так, приріст сформованості soft skills майбутніх учителів після упровадження педагогічних умов на високому рівні склав 26,3 %, на середньому знизився на 10,5 %, на низькому знизився на 15,8 %.

У контрольній та експериментальній групах, що природно, є здобувачі вищої освіти із високим, середнім і низьким рівнем сформованості soft skills а, отже, і з різним рівнем підготовки до майбутньої професійної діяльності. Порівнявши результати експериментальної та контрольної груп на контрольному етапі ми можемо зробити висновок про те, що рівень сформованості soft skills дуже різниться. А саме, на високому рівні різниця становить 16,7 %, на середньому – 16,7 %, низький рівень не виявлено.

Експеримент довів, що впровадження визначених педагогічних умов сприяє підвищенню рівня сформованості soft skills майбутніх учителів, зокрема розвитку їхніх комунікативних, рефлексивних та соціально-поведінкових умінь. Здобувачі вищої освіти продемонстрували зростання здатності до ефективної взаємодії, роботи в команді, аргументованого

висловлення власної позиції, а також підвищення рівня саморегуляції, емоційного інтелекту та готовності до професійного саморозвитку.

Отримані результати підтверджують ефективність інтеграції цифрового освітнього середовища та використання коучингових і рефлексивних практик як важливих педагогічних умов формування soft skills у процесі професійної підготовки майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти.

## **Висновки до розділу 2**

Педагогічний експеримент було проведено з метою перевірки гіпотези дослідження. Етапи експерименту були визначені завданнями, цілями та характером дослідження.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту було здійснено діагностику вихідного рівня сформованості soft skills здобувачів вищої освіти, що дозволило встановити переважання середнього рівня та наявність низького рівня у частини респондентів, що свідчило про недостатню сформованість комунікативних, емоційно-регулятивних і рефлексивних умінь. Отримані результати підтвердили необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу та впровадження спеціально організованих умов у процес професійної підготовки майбутніх учителів.

У ході формувального етапу було реалізовано визначені педагогічні умови. Зокрема, у межах інтеграції цифрового освітнього середовища проводилися: навчальні заняття з використанням платформи Google Workspace for Education; організація групових проєктів із застосуванням хмарних сервісів (спільне створення документів, презентацій, навчальних продуктів); проведення онлайн-дискусій, дебатів і обговорень у синхронному та асинхронному форматах; виконання інтерактивних завдань і цифрових опитувань (Kahoot, Mentimeter, LearningApps); робота з візуальними колаборативними інструментами (Jamboard, Miro) для мозкових штурмів

і моделювання педагогічних ситуацій; організація проєктної діяльності з використанням платформ планування (Trello, Notion).

У межах реалізації другої педагогічної умови – використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти, проводилися: коучингові міні-сесії із застосуванням моделей GROW, SMART, PDCA; робота у форматі «коучинг-пар» для взаємного консультування та підтримки; виконання рефлексивних вправ («комунікативний автопортрет», «коло ресурсів», «рефлексивне інтерв'ю», «відлуння» тощо); проведення рольових ігор і тренінгів, спрямованих на розвиток комунікативних умінь; ведення рефлексивних щоденників та електронного портфолію; організація самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності; проведення рефлексивних обговорень після виконання навчальних завдань.

Контрольний етап експерименту засвідчив позитивну динаміку рівня сформованості soft skills у здобувачів вищої освіти експериментальної групи. Зокрема, значно зросла кількість осіб із високим рівнем сформованості soft skills, зменшилася частка середнього рівня та повністю зник низький рівень.

Порівняльний аналіз результатів експериментальної та контрольної груп засвідчив, що інтеграція цифрового освітнього середовища у поєднанні з коучинговими та рефлексивними практиками суттєво підвищує рівень сформованості soft skills майбутніх учителів. Найбільш помітні зміни відбулися у розвитку комунікативних умінь, здатності до співпраці, саморегуляції, емоційного інтелекту та готовності до професійного саморозвитку.

Таким чином, результати педагогічного експерименту підтвердили висунуту гіпотезу та довели ефективність визначених педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах цифровізації освіти.

## ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведений теоретичний аналіз проблеми та аналіз результатів експериментального дослідження дозволили сформулювати такі загальні висновки:

1. У ході теоретичного аналізу наукових джерел з'ясовано зміст поняття *soft skills* як комплексу універсальних особистісних і соціальних умінь, що забезпечують ефективну професійну діяльність та міжособистісну взаємодію. Визначено, що для майбутнього вчителя *soft skills* виступають визначальною складовою якісної фахової підготовки, оскільки охоплюють комунікативність, емоційний інтелект, критичне мислення, здатність до співпраці, саморегуляції та безперервного саморозвитку. З'ясовано, що в умовах цифровізації освіти значення *soft skills* суттєво зростає, оскільки сучасний учитель має бути здатним до ефективної взаємодії в цифровому просторі, організації освітнього процесу із застосуванням технологій, швидкої адаптації до змін і прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.

2. Обґрунтовано технологічні засади формування *soft skills* майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти. Встановлено, що результативність цього процесу забезпечується комплексним використанням сучасних освітніх технологій, які орієнтовані на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, розвиток їхньої самостійності та формування здатності до ефективної взаємодії. До таких технологій належать інтерактивні, що сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і навичок прийняття рішень; гейміфікаційні, які підвищують мотивацію, залученість і креативність; проєктні технології, спрямовані на формування ініціативності, відповідальності та командної роботи; інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують розвиток цифрової грамотності, самоорганізації та роботи з інформацією.

Окреме значення мають технології дистанційного навчання, штучного інтелекту, мобільного навчання, які сприяють персоналізації навчання

та розвитку адаптивності мислення, а також забезпечують гнучкість освітнього процесу та формують навички саморегуляції й тайм-менеджменту. Важливу роль відіграють коучингові та рефлексивно-діяльнісні технології, які орієнтовані на розвиток самосвідомості, здатності до самоаналізу та особистісного зростання. Додаткові можливості створюють технології доповненої та віртуальної реальності, що забезпечують імерсивність навчання, стимулюють пізнавальну активність і креативність здобувачів освіти. Доведено, що інтеграція цифрового освітнього середовища створює сприятливі умови для активної взаємодії, співпраці та самостійної діяльності здобувачів вищої освіти, сприяючи розвитку їхніх soft skills.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування soft skills майбутніх учителів, а саме: 1) інтеграція цифрового навчального середовища у процес професійної підготовки з метою забезпечення ефективної комунікації, колаборативної взаємодії та спільної діяльності; 2) використання коучингових і рефлексивних практик як засобу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Результати педагогічного експерименту засвідчили позитивну динаміку рівня сформованості soft skills у здобувачів вищої освіти експериментальної групи, зокрема зростання частки високого рівня та відсутність низького рівня після формувального етапу. Це підтвердило ефективність запропонованих педагогічних умов.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтіярова Х. Ш. Коучинг в освітньому контексті підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. Вип. 55. Т. 1. Одеса, 2023. С. 105–108.
2. Биков В. Ю., Морзе Н. В., Овчарук О. В. Інформаційно-цифрові компетентності в освіті : теоретико-методичні засади формування : монографія. К. : ІТЗН НАПН України, 2020. 268 с.
3. Біляковська О. “Soft skills” як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Rocznik Polsko-Ukraiński. Częstochowie*, 2018. Т. XX. S. 175–185.
4. Бондарчук І. Soft skills, або «м’які навички», для роботи та навчання : навч. посіб. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2020. 120 с.
5. Боровець О. В., Яковишина Т. В. Формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика* : зб. наук. пр. № 3 (43). Запоріжжя, 2022. С. 37–42.
6. Бучинська Д. Л. Використання хмароорієнтованих технологій для удосконалення професійної діяльності викладача. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету* : електр. наук. фахове видання. Київ, 2016. № 2. С. 120–126.
7. Длугунович Н. Soft skills як необхідна складова підготовки іт-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету* : зб. наук. пр. Хмельницький, 2014. № 6. С. 239–242.
8. Дрокіна А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання STEM-технологій у фаховій діяльності. *Обрії. Педагогічні науки* : наук.-пед. журнал. Івано-Франківськ, 2023. Т. 57, № 2. С. 93–96.
9. Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб підвищення якості національної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн конф. (м. Харків, 29 листоп. 2022 р.) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради. Харків : ХГПА, 2022. С. 218–220.

10. Захарова О. В. Коучинг: технологія розкриття внутрішнього потенціалу дослідника : навч.-метод. посібник. Черкаси: ЧДТУ, 2020. 65 с.

11. Коваль К. Розвиток “soft skills” у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*: зб. наук. пр. Вінниця, 2015. № 2. С. 162–167. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi\\_2015\\_2\\_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2015_2_26) (дата звернення : 07.04.2026).

12. Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Переяслав-Хмельницький, 2018. 203 с.

13. Козяр М. М. Інноваційні підходи до формування професійної компетентності вчителя початкової школи : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 198 с.

14. Крупник І. Р. Коучинг в освіті: теорія і практика. *Науковий вісник Херсонського державного університету* : зб. наук. пр. Івано-Франківськ, 2024. Вип.2. С. 22–27.

15. Кутова С. О., Свідерська О. М. «SOFT SKILLS» як визначальна складова якісної фахової підготовки майбутнього педагога. *Наукові інновації та передові технології* : журнал. Вип. 10(12). Київ, 2022. С. 385–394.

16. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практич. посібник. 3-є вид., доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. 90 с.

17. Максимова О. О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи. *Молодь і ринок* : щоміс. наук.-пед. журнал. Дрогобич : Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2016. № 5 (136). С. 59–63.

18. Мельничук О. І. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : монографія. Київ : Наук. світ, 2019. 256 с.

19. Модернізація освіти в цифровому вимірі : монографія / за наук. ред. Н. В. Морзе, О. П. Буйницької. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021.

300 с.

20. Нежинська О. О., Тименко В. М. Коучинг як технологія розвитку лідерства у сфері освіти. *Вища освіта України* : теоретичний та науково-методичний часопис. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. № 2. С. 65–68.

21. Носовець Н. М., Пашко Т. О. Зміст і структура комунікативної компетентності майбутнього вчителя технологій. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. Чернігів, 2020. Вип. 8. С. 221–227.

22. Освітні технології : навч.-метод. посібник для здобувачів освіти освітнього ступеня «бакалавр», «магістр» / уклад. : Г. Ф. Пономарьова, С. Б. Беляєв, О. О. Бабакіна, В. А. Литвин ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2023. 266 с.

23. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

24. Поберезська Г. Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. *Технологія і техніка друкарства* : зб. наук. пр. Київ, 2017. № 4. С. 99–107.

25. Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення : 08.04.2026).

26. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 травня 2021 р. № 520. URL :

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-011-osvitni-pedagogichni-nauki-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення : 08.04.2026).

27. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 23 березня 2021 р. № 357. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення : 08.04.2026).

28. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 08 квітня 2024 р. № 480. URL : <https://osvita.ua/doc/files/news/918/91887/661689a59453c409347858.pdf> (дата звернення : 08.04.2026).

29. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 08.04.2026).

30. Рижов О. А., Іванькова Н. А., Андросов О. І. Хмарні технології. Організація інформаційного середовища користувача на базі хмарних технологій MS OFFICE 365 : навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. 76 с.

31. Семеняко Ю., Фонарюк О., Чорниш Ю. Хмарні технології в змішаному навчанні: перспективи та проблеми. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. Одеса, 2022. № 50 (2). С. 54–58.

32. Сидоренко В. В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. Донецьк, 2014. № 3 (14). С. 13–19.

33. Сисоєва С. О., Осадча К. П. Інноваційні освітні технології у підготовці майбутнього вчителя. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* : наук. журнал. Київ, 2019. № 4. С. 25–33.

34. Учительський апгрейд: самооцінювання професійної діяльності:

збірник діагностичних матеріалів / Ю. Борисенко, О. Венгловська, Г.Гладкова, І. Новик, О. Стягунова, О.Федоренко; за заг.ред. І. Новик. Київ : УІРО, 2024. 102 с.

35. Федоришин Б. Ф. Методика «КОС-2»: визначення рівня комунікативних та організаторських здібностей. *Студфайл*. URL : <https://studfile.net/preview/5258391/page:31/> (дата звернення: 11.04.2026).

36. Хміль Н. А. Теорія і практика формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2021. 410 с.

37. Шестакова Т. В. Особливості впровадження коучингу в підготовці вчителів початкових класів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Миколаїв, 2019. № 4. С. 251–256.

38. Шмоніна Т. А., Глухов І. Г. Сучасні підходи до розуміння поняття “педагогічні умови”. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Херсон, 2011. № 59. Т. 1. С. 65–69.

39. Щербяк Ю. Використання технології коучингу у формуванні когнітивної гнучкості майбутнього менеджера освіти. *Молодь і ринок* : щоміс. наук.-пед. журнал. Дрогобич, 2022. № 7–8. С. 11–16.

40. Янкович О. І. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя в процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в європейський освітній простір* : матер. регіонал. наук.-практ. семінару / за ред. проф. Терещука Г. В. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. С. 10–13.

## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Структура цифрового освітнього середовища

1) Цифрові освітні ресурси, які включають електронні підручники, навчальні платформи, відеолекції, інтерактивні матеріали, онлайн-курси та відкриті освітні ресурси. Вони забезпечують доступ до знань, сприяють розвитку самостійності, критичного мислення та здатності до безперервного навчання.

2) Цифрові платформи та системи управління навчанням (LMS), які забезпечують організацію освітнього процесу, комунікацію між його учасниками, моніторинг і оцінювання результатів навчання. Такі системи створюють умови для інтерактивної взаємодії, співпраці та командної роботи.

3) Інструменти комунікації та колаборації, зокрема відеоконференції, чати, форуми, спільні онлайн-документи. Їх використання сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в команді, вести діалог і досягати спільних результатів.

4) Хмарні технології, які забезпечують зберігання, обробку та спільне використання інформації, що особливо важливо для організації проєктної діяльності та розвитку навичок співпраці й відповідальності.

5) Цифрові інструменти для створення контенту та оцінювання, які дозволяють здобувачам освіти не лише споживати інформацію, а й активно її продукувати, презентувати результати власної діяльності, здійснювати самооцінювання та рефлексію.

### Рівні сформованості soft skills майбутніх учителів

➤ *Високий рівень.* Характеризується цілісною сформованістю комплексу soft skills, що проявляється у здатності до ефективної комунікації, розвиненому емоційному інтелекті, високому рівні саморегуляції та відповідальності. Здобувачі освіти демонструють уміння організовувати продуктивну взаємодію, працювати в команді, приймати обґрунтовані рішення та адаптувати свою поведінку до різних професійних ситуацій. Вони здатні гнучко застосовувати комунікативні та поведінкові стратегії з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу, виявляють ініціативність, креативність і критичне мислення. Високий рівень характеризується також розвиненою рефлексією, здатністю до самоаналізу, самокорекції та безперервного професійного саморозвитку.

➤ *Середній рівень.* Відзначається достатнім рівнем сформованості окремих soft skills. Здобувачі освіти володіють базовими комунікативними вміннями, здатні до співпраці, участі в обговореннях, аргументації власної позиції та виконання групових завдань. Водночас спостерігаються труднощі в управлінні емоціями, адаптації до нестандартних або стресових ситуацій, прийнятті рішень у складних умовах. Рівень самостійності, ініціативності та рефлексії є достатнім, проте потребує подальшого розвитку, систематизації та педагогічної підтримки.

➤ *Низький рівень.* Свідчить про недостатню сформованість soft skills, що проявляється у слабкому розвитку комунікативних, соціальних та особистісних умінь. Здобувачі освіти зазнають труднощів у встановленні взаємодії, роботі в команді, вираженні власної думки та прийнятті рішень. Характерною є низька здатність до саморегуляції, обмежений рівень емоційного інтелекту, недостатня гнучкість мислення та відсутність стійкої мотивації до саморозвитку. Рефлексивні вміння розвинені слабо або відсутні,

що ускладнює усвідомлення власних помилок і їх корекцію. Такий рівень потребує цілеспрямованого педагогічного впливу та системної роботи щодо розвитку soft skills.

## Методика «КОС-2»

(за Б. Федоришин)

Для оцінювання рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей користуються методикою «КОС-2» (Б. Федоришин). Вона допомагає виявити вміння чітко і швидко налагоджувати ділові та товариські контакти, бажання розширити їх, впливати на людей, проявляти ініціативу.

### Інструкція:

Перед вами 40 запитань, на кожне з яких треба дати відповідь «так» або «ні». Час виконання методики – 10-15 хвилин.

### Текст опитувальника

1. Чи є у Вас потяг до спілкування і знайомства з різними людьми?
2. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго турбує Вас почуття образи на своїх товаришів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що склалася?
5. Чи багато у Вас друзів, з якими постійно спілкуєтеся?
6. Чи часто вдається Вам схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?
7. Чи правда, що Вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли певні перешкоди у здійсненні Ваших намірів, чи легко Вам від них відмовитися?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші за Вас?
10. Чи любите Ви придумувати й організовувати зі своїми товаришами різноманітні ігри та розваги?
11. Чи важко вам “включатися” в нові для Вас компанії (колективи)?

12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні справи, які слід було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти і спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви, щоб Ваші товариші діяли відповідно до Вашої думки?
15. Чи важко Вам освоюватися в новому колективі?
16. Правда, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете Ви, якщо обставини сприяють цьому, познайомитися і поспілкуватися з незнайомою людиною?
18. Чи часто Ви у вирішенні важливих справ берете ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас оточуючі, чи виникає у Вас бажання бути наодинці?
20. Чи правда, що Ви, як правило, погано орієнтуєтесь в незнайомій для Вас ситуації?
21. Чи подобається Вам постійно бути серед людей?
22. Чи виникає у Вас відчуття дискомфорту, якщо Вам не вдається завершити розпочату справу?
23. Чи важко Вам проявити ініціативу, щоб познайомитися з іншою людиною?
24. Чи правда, що Ви втомлюєтесь від постійного спілкування з друзями?
25. Чи подобається Вам брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу під час вирішення проблем, які торкаються інтересів Ваших друзів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?
28. Чи правда, що Ви прагнете того, щоб довести правильність своїх

дій?

29. Чи вважаєте, що Вам неважко внести пожвавлення в незнайоме товариство?

30. Чи брали Ви участь у громадському житті школи (підприємства)?

31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи правда, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо його не відразу прийняли друзі?

33. Чи відчуваєте Ви себе комфортно в незнайомій компанії?

34. Чи охоче Ви організуєте вечірку для своїх друзів?

35. Чи правда, що Ви розгублені, коли треба говорити перед великою кількістю людей?

36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. У Вас багато друзів?

38. Чи часто Ви буваєте у центрі уваги своїх друзів?

39. Чи відчуваєте Ви дискомфорт під час спілкування з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено почуваете себе в оточенні великої групи своїх друзів?

Методика містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-).

#### **Обробка результатів:**

*Комунікативні схильності:* “Так” – 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37;

“Ні” – 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39.

*Організаторські схильності:* “Так” – 2, 6, 10, 14, 20, 22, 26, 30, 34, 38;

“Ні” – 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40.

Коефіцієнт комунікативних або організаторських схильностей К – це відношення кількості відповідей, що збігаються з ключем, до числа 20:  $K = x/20$ .

Показники, отримані заданою методикою, можуть коливатися від 0 до 1. Показники, близькі до 1, свідчать про високий рівень комунікативних чи організаторських схильностей; близькі до 0 – про низький рівень.

Оцінний коефіцієнт (К) – це первинна кількісна характеристика. Для якісної стандартизації результатів дослідження використовуються шкали оцінок, в яких тому чи іншому діапазону кількісних показників К відповідає визначена оцінка. Наприклад, у Вас кількість відповідей, що збіглися, виявилась рівною 19 за шкалою комунікативних схильностей і 16 – за шкалою організаторських схильностей. Користуючись формулою, вираховуємо:  $K(\text{ком}) = 19/20 = 0,95$  і  $K(\text{орг}) = 16/20 = 0,8$ .

#### **Шкала оцінок комунікативних схильностей:**

<b>Коефіцієнт К</b>	0,10-0,45	0,46-0,55	0,56-0,65	0,66-0,75	0,76-1
<b>Оцінка</b>	1	2	3	4	5
<b>Рівень</b>	Низький	Нижче середнього	Середній	Високий	Дуже високий

#### **Шкала оцінок організаторських схильностей:**

<b>Коефіцієнт К</b>	0,20-0,55	0,56-0,65	0,66-0,70	0,71-0,80	0,77-1
<b>Оцінка</b>	1	2	3	4	5
<b>Рівень</b>	Низький	Нижче середнього	Середній	Високий	Дуже високий

#### **Інтерпретація результатів:**

Якщо Ви отримали оцінку «1», то Вам властивий низький рівень схильностей до комунікативної та організаторської діяльності. Ви не прагнете до спілкування, відчуваєте себе самотою в новій компанії, у вільний час любите бути на самоті, обмежуєте свої знайомства, переживаєте труднощі у встановленні контактів з людьми, виступаючи перед аудиторією, погано орієнтуєтесь в незнайомій ситуації, не відстоюєте свою думку, важко переживаєте образи. Не проявляєте ініціативи в громадській діяльності, у багатьох справах уникаєте прийняття самостійних рішень.

Якщо Ви отримали оцінку «2-3», то для Вас характерний середній рівень комунікативних та організаторських схильностей. Ви прагнете до контакту з людьми, не обмежуючи коло своїх знайомств, відстоюєте думку, плануєте роботу. Однак потенціал цих схильностей не характеризується високою стійкістю. Вам необхідно серйозно зайнятися формуванням і розвитком комунікативних та організаторських схильностей.

Якщо Ви отримали оцінку «4-5», то Вас можна віднести до групи людей з високим рівнем комунікативних та організаторських схильностей. Ви не розгублюєтеся в новій ситуації, швидко знаходите друзів, постійно розширюєте коло знайомств, займаєтеся громадською діяльністю, допомагаєте близьким друзям, виявляєте ініціативу в спілкуванні, із задоволенням берете участь в організації громадських заходів, здатні приймати рішення в екстремальній ситуації. Для Вас характерні швидка орієнтація у складних ситуаціях, невимушена поведінка в новому колективі. Ви ініціативні, приймаєте самостійні рішення, відстоюєте свою думку. Ви легко почуваете себе в незнайомій компанії, любите й умієте організовувати різноманітні ігри, колективні справи.

При інтерпретації отриманих даних слід пам'ятати, що вони лише констатують наявний рівень комунікативних та організаторських схильностей у даний період розвитку особистості. Якщо результати тестування виявляться невисокими, то це зовсім не означає, що цих схильностей потенційно у Вас немає. Просто не були створені умови для їх виявлення й розвитку або у Вас не було нагальної потреби отримати необхідні вміння.

## Анкета

### «Самооцінка сформованості мовно-комунікативної компетентності вчителя»

(за збірником діагностичних матеріалів «Учительський апгрейд: самооцінювання професійної діяльності» : за заг. ред. І. Новик)

Щоб стати успішним учителем, необхідно вміти аналізувати свою роботу, вдосконалювати навички та розвивати професійні якості.

Самооцінювання є важливим інструментом для розвитку компетентностей і, відповідно, формування власного шляху професійного становлення та вибудовування індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку.

Процес самооцінювання допоможе вам визначати здатності, ідентифікувати компетентності, де потрібні додаткові знання чи вміння. Самооцінювання сприяє розвитку самосвідомості та здатності до саморегуляції. Педагоги, які застосовують самооцінювання, краще розуміють свої емоції, мотивацію та поведінку, що слугує ефективнішому управлінню класом, комунікації з усіма учасниками освітнього процесу тощо.

Самооцінювання дасть вам змогу здійснити рефлексію, а це є важливим доповненням до зовнішнього оцінювання і зворотного зв'язку від колег, здобувачів освіти, керівництва, батьків учнів/учениць.

Завдяки самооцінюванню ви зможете критично оцінити свою роботу та визначати свої сильні сторони і ті, що варто удосконалити.

**Інтерпретація результатів:** Для самооцінювання пропонуємо анкету, яка містить 10 тверджень, які відповідають Професійному стандарту.

Рівень сформованості мовно-комунікативної компетентності оцінюється за п'ятибальною шкалою.

Прочитайте твердження та обведіть у відповідній колонці цифру, яка відповідає вашій думці та/або діям, де:

- 1 бал – АБСОЛЮТНО НІ (в усіх випадках без винятків);
- 2 бали – НІ (є поодинокі винятки);
- 3 бали – ЧАСТКОВО (у більшості випадків НІ);
- 4 бали – ТАК (у більшості випадків ТАК);
- 5 бали – АБСОЛЮТНО ТАК (в усіх випадках без винятків).

Загальна сума балів, отриманих за результатами самооцінювання, встановлює відповідність між показником результату у балах та рівнем сформованості мовно-комунікативної компетентності відповідно до п'ятирівневої шкали:

*Високий рівень* (43–50 балів): найбільша кількість балів. Компетентність сформована на найвищому рівні. Ви маєте високий рівень знань, умінь і навичок та впевнено їх впроваджуєте у свою професійну діяльність. Ви можете бути прикладом для колег і надавати їм методичну та/чи консультативну підтримку щодо розвитку мовно-комунікативної компетентності, виконувати роль педагога-наставника або супервізора. Проте, навіть найдосвідченішому педагогу не завадить розширити та вдосконалити свою компетентність, адже немає меж у досконалості. Тож не зупиняйтеся та розвивайтеся як особистість і професіонал.

*Середній рівень* (42–30 балів): кількість балів переконливо свідчить про значний рівень знань, умінь і навичок для виконання трудової функції. Компетентність сформована на середньому рівні. Ви критично оцінили свою роботу та визначили сильні сторони й ті, над якими варто попрацювати (удосконалити). Цей факт відкриває вам неймовірну перспективу для професійного розвитку! Придивіться до переліку курсів підвищення кваліфікації щодо розвитку мовно-комунікативної компетентності, зверніться до професійної спільноти, розгляньте можливість супервізії.

*Низький рівень* (29–0 балів): кількість балів свідчить, що мовно-комунікативна компетентність ще формується. Цей процес потребує відповідних ресурсів та професійної підтримки.

## A1. МОВНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

### **Анкета самооцінювання «Наскільки сформована у Вас мовно- комунікативна компетентність?»**

**Мовно-комунікативна компетентність** – здатність учителя / учительки забезпечувати освітній процес державною мовою та мовою корінного народу або національної меншини України з урахуванням особливостей мовного середовища у закладі освіти, навчання здобувачів освіти іноземної мови; формувати і розвивати мовно-комунікативні вміння і навички засобами предмета, розбудовувати власну стратегію комунікації з учасниками освітнього процесу.

Сутнісна характеристика компетентності	Результат самооцінки				
Володію нормами (орфографічними, лексико-фразеологічними, морфологічними, синтаксичними, стилістичними, пунктуаційними, граматичними) і стилями (розмовно-побутовим, художнім, офіційно-діловим, науковим, публіцистичним) української літературної мови досконало, не маю проблем із використанням термінології свого предмета відповідно до українського словника	1	2	3	4	5
Веду на своїх уроках діалог з учнями та викладаю матеріал виключно державною мовою	1	2	3	4	5



Сутнісна характеристика компетентності	Результат самооцінки				
	1	2	3	4	5
Систематично використовую на уроках завдання щодо створення учнями власного усного й писемного висловлювання, словесного опису об'єктів, явищ і процесів, формування спонтанного мовлення, аналізу та систематизації інформації з різних джерел у різних контекстах для розвитку ключової компетентності учнів щодо вільного володіння державною мовою	1	2	3	4	5
Звертаю увагу на відповідність висловлювань учнів нормам української літературної мови та іншим комунікативним ознакам культури мовлення ( <i>точність, доречність, чистота тощо</i> ), корегую їхні висловлювання в урочній та позаурочній діяльності	1	2	3	4	5
Веду комунікацію з учасниками освітнього процесу (учні, батьки, колеги, адміністрація) виключно державною мовою	1	2	3	4	5
У випадках, коли колеги, батьки або учні висловлюються не державною мовою в межах освітнього процесу, роблю зауваження, спираючись на дотримання мовного законодавства	1	2	3	4	5
Використовую в освітньому процесі мовний, мовленнєвий і культурний досвід здобувачів освіти, які належать до корінних народів або національних меншин України ( <i>або за потреби зможу реалізувати такий підхід</i> )	1	2	3	4	5



Сутнісна характеристика компетентності	Результат самооцінки				
Ураховую особливості вивчення мови / навчання мовою корінного народу чи національної меншини України (зокрема офіційних мов Європейського Союзу) під час навчання предмета (інтегрованого курсу) (або за потреби зможу реалізувати такий підхід)	1	2	3	4	5
<p>Розумію одну з іноземних мов на базовому рівні (як мінімум), можу використовувати термінологію свого предмета іноземною мовою <b>(для всіх учителів)</b></p> <p>Вільно висловлюю власні думки, пояснюю свої дії в освітньому процесі іноземною мовою; використовую іноземну мову у професійному спілкуванні та підвищенні професійного рівня: читаю іноземні видання, пишу, говорю іноземною мовою <b>(для вчителів іноземної мови)</b></p>	1	2	3	4	5
Сприяю налагодженню конструктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу через формування у здобувачів освіти здатності до взаєморозуміння та міжособистісної взаємодії	1	2	3	4	5
<b>Усього балів:</b>					
<b>Рівень розвитку компетентності:</b>					



### Методика діагностики емоційного інтелекту (за Н. Холл)

Методика призначена для визначення рівня розвитку емоційного інтелекту, зокрема здатності до розпізнавання власних і чужих емоцій, управління емоційними станами, емпатії та емоційної саморегуляції. Вона складається з 30 тверджень і містить п'ять шкал:

- шкала 1 – «Емоційна обізнаність»;
- шкала 2 – «Управління своїми емоціями» (емоційна відхідливість, емоційна нерігідність);
- шкала 3 – «Самомотивація» (довільне керування своїми емоціями);
- шкала 4 – «Емпатія»;
- шкала 5 – «Розпізнавання емоцій інших людей» (вміння впливати на емоційний стан інших).

**Інструкція:** Нижче наведені висловлювання, які так чи інакше відображають різні сторони життя. Праворуч від кожного твердження напишіть цифру, виходячи з вашої ступеня згоди з ним: повністю не згоден (–3 бали); в основному не згоден (–2 бали); почасти не згоден (–1 бал); частково згоден (+1 бал); в основному згоден (+2 бали); повністю згоден (+3 бали).

#### Тестовий матеріал:

1. Для мене як негативні, так і позитивні емоції служать джерелом знання про те, як чинити в житті.
2. Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити у своєму житті.
3. Я спокійний, коли відчуваю тиск з боку.

4. Я здатний спостерігати зміну своїх почуттів.
5. Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим, щоб діяти відповідно до запитів життя.
6. Коли необхідно, я можу викликати у себе широкий спектр позитивних емоцій, таких як веселощі, радість, внутрішній підйом і гумор.
7. Я стежу за тим, як я себе відчуваю.
8. Після того як щось засмутило мене, я можу легко впоратися зі своїми почуттями.
9. Я здатний вислуховувати проблеми інших людей.
10. Я не заціклююсь на негативних емоціях.
11. Я чутливий до емоційних потреб інших.
12. Я можу діяти на інших людей заспокійливо.
13. Я можу змусити себе знову і знову встати перед обличчям перешкоди.
14. Я намагаюся підходити до життєвих проблем творчо.
15. Я адекватно реагую на настрої, спонукання і бажання інших людей.
16. Я можу легко входити в стан спокою, готовності і зосередженості.
17. Коли дозволяє час, я звертаюся до своїх негативним почуттям і розбираюся, в чому проблема.
18. Я здатний швидко заспокоїтися після несподіваного засмучення.
19. Знання моїх справжніх почуттів важливо для підтримки «хорошої форми».
20. Я добре розумію емоції інших людей, навіть якщо вони не виражені відкрито.
21. Я можу добре розпізнавати емоції за виразом обличчя.
22. Я можу легко відкинути негативні почуття, коли необхідно діяти.
23. Я добре вловлюю знаки у спілкуванні, які вказують на те, в чому інші потребують.
24. Люди вважають мене добрим знавцем переживань інших.
25. Люди, які усвідомлюють свої справжні почуття, краще управляють

своїм життям.

26. Я здатний поліпшити настрій інших людей.

27. Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.

28. Я добре налаштовуюся на емоції інших людей.

29. Я допомагаю іншим використовувати їх спонукання для досягнення особистих цілей.

30. Я можу легко відключитися від переживання неприємностей.

**Ключ:**

Шкала 1 – пункти 1, 2, 4, 17, 19, 25. Шкала 2 – пункти 3, 7, 8, 10, 18, 30.

Шкала 3 – пункти 5, 6, 13, 14, 16, 22. Шкала 4 – пункти 9, 11, 20, 21, 23, 28.

Шкала 5 – пункт 12, 15, 24, 26, 27, 29

**Обробка та інтерпретація результатів:**

Рівні парціального емоційного інтелекту у відповідності зі знаком результатів: 14 і більше – високий; 8-13 – середній; 7 і менш – низький.

Інтегративний рівень емоційного інтелекту з урахуванням домінуючого знака визначається за такими кількісними показниками:

70 і більше – високий;

40-69 – середній;

39 і менше – низький.